

La congregació de la Puríssima Concepció de la residència de la Companyia de Jesús de la vila d'Eivissa (1690-1717)

per Francesc Xavier Torres Peters

l'inventari concernent als jesuïtes, vaig trobar que n'hi havia un lligall, format per diversos plec i papers, i tres llibres enquadernats provinents del col·legi que aquells posseïren a la vila d'Eivissa.¹

El dit lligall conté els comptes de l'administració dels seus antics béns (fins al 1799), confiscats per la corona després de l'expulsió de la Companyia de Jesús dels territoris espanyols en 1767. El primer llibre és anterior i, si cap, més interessant per a nosaltres: *Libro de Recibo de la Hazienda del Colegio de la Compañía de Ivisia. Año 1653*; en ell es reflecteix amb minució detall l'activitat econòmica dels propis religiosos, des de la seua arribada a l'illa fins al 1762. Del contingut del segon llibre, relatiu a la Congregació de la Puríssima Concepció, parlarem més llargament en el present article. El tercer llibre no és més que una simple llista, per ordre alfabètic, dels membres de la Congregació dels Dolors de Maria

Santíssima, fundada l'any 1750 i renovada en 1761.

No és difícil descobrir com arribaren a Madrid part d'aquests papers. Josep Clapés, que sabia que havien sortit d'Eivissa, es demanava on serien, àvid de conèixer el seu contingut. Ell mateix ens relata la trama:

En 1º de Agosto de 1781 el Gobernador de Ibiza D. Alejandro Chacón consultaba si había de enviar originales o en copia los autos o expediente de estrañamiento y ocupación de temporalidades de los Jesuitas expulsados, y habiéndosele mandado que los remitiera originales y sin quedarse de ellos copia, para escusar los gastos de ésta, cumplimentó la orden, acusándole el Secretario del Consejo D. José Payo Sanz el recibo de las tres piezas o legajos de que constaban en 7 de Agosto de 1782.²

Sembla que alguns llibres més rars i valuosos, a excepció de *los del reso*, i els documents confiscats pel governador Don Tomàs de

Tobalina el 3 de març de 1767, ja s'havien tramès en 1772. La major part de la biblioteca d'estudi fou cedida aleshores a l'arquebisbe de Tarragona, el qual la diposità a la Pabordia per la gran falta que feia a Eivissa. Després de 1782 seguien enviant-se balanços anuals de l'administració: producció de les hisendes, obres, etc.

En futurs escrits, si Déu vol, intentarem donar notícia d'allò que consideram més rellevant del ric contingut d'aquest corpus documental, extractat i transcrit amb delectació en posteriors visites curtes a la capital dels regnes durant l'any passat. En aquest sentit, hi ha feina per temps...

2. Els jesuïtes a Eivissa

El 24 de juny de 1647 un ric i malalt Agapit Llobet disposava el seu testament davant del notari Onofre Bonet.³ En ell, després d'haver atès al seu funeral i misses per la seua ànima i d'haver fet distints llegats menors a parents i amics, deixava usufructuària la seua esposa, Francisca Joana de Borja, i hereu el fill o filla que aleshores ella portava en el ventre, si aquest vivia. En cas contrari, afegia unes clàusules, entre les quals determinava que bona part dels seus béns havien de servir per portar a Eivissa quatre pares de la Companyia de Jesús i dos jermans i per fabricar una església a honra del gloriós San Agapito...

El magnífic donant deixà aquest món deu dies després de testar, el 4 de juliol. El seu fill pòstum naixeria viu i seria batejat el 17 d'octubre següent, però morí al cap de cinc dies. D'aquesta manera la Providència féu possible la venguda d'una comunitat dels jesuïtes a Eivissa. Tot i això, fins l'any 1653 no pogueren començar a instal·lar-se a Vila i possessionar-se d'allò que en justícia era seu, per mor de la lluita legal

1. AHN, Clero Jesuítas: leg. 172; lib. 232, 233 y 312.

2. CLAPÉS, J. "Los Jesuitas en Ibiza. Su venida y su estrañamiento" a *Los Archivos de Ibiza. Revista Histórica Mensual*, any I, maig de 1902, núm. II.

3. MACABICH, I. "Testamento de Agapito Llobet" a *Historia de Ibiza*, vol. IV, p. 271-272.

A la dreta, 3r full del *Libro de la Congregación de la Purísima Concepción*, amb una imatge de la Immaculada Concepció com a dona apocalíptica envoltada de diferents símbols bíblics. Tal vegada l'anònim artista va plasmar en dues dimensions la imatge de bult de la Immaculada (a dalt) conservada al convent de Sant Cristòfol però que la tradició afirma que pertanyia als jesuïtes. (Fotos: F. X. Torres i AHN, Clero-Jesuïtas, L. 233.)

que hagueren de sostenir en un plet interposat per la viuda de Llobet. La Universitat també va afavorir aquest establiment.

Josep Clapés fou el primer a divulgar informació concreta sobre l'arribada dels jesuïtes, la seua ubicació i les seues propietats urbanes, i sobre l'execució de la seua expulsió.⁴ També escriví un article en què resumia quins havien estat els seus

béns: immobles, hisendes, vasos sagrats, ornaments, pintures, llibres i papers...⁵

Gràcies a Mn. Joan Planells és prou coneguda a la nostra illa la breu activitat docent oficial dels pares de la Companyia de Jesús, tant en els seus indubtables encerts quant a les seues vicissituds i mancances.⁶ L'ensenyament, l'elevació del nivell humà i cultural dels

seus col·legials constituïa un objectiu capital per als fills de Sant Ignasi de Loiola des del principi de la seua existència. En són testimonis els nombrosos llibres de filosofia, lleis, Sagrada Escripura, teologia dogmàtica, moral, etc. dels segles XVI, XVII i XVIII encara conservats a l'Arxiu Històric de la Pabordia d'Eivissa, part supervivent de la biblioteca del col·legi,

4. CLAPÉS, J. "Los Jesuitas en Ibiza. Su venida y su estrañamiento" a *Los Archivos de Ibiza. Revista Histórica Mensual*, any I, maig de 1902, núm. II.

5. CLAPÉS, J. "Los Jesuitas en Ibiza. Sus bienes" a *Los Archivos de Ibiza. Revista Histórica Mensual*, any II, novembre i desembre de 1903, núm. XX i XXI.

6. PLANELLS RIPOLL, J. "Els jesuïtes a Eivissa i la seua contribució a l'ensenyament" a *Eivissa*, núm. 23, 3a època, juliol 1993, p. 11 a 14; "L'ensenyament a Eivissa fins a 1864" a *Eivissa*, núm. 26, 3a època, gener 1995, p. 11 a 15.

posteriorment assumida pel Seminari Conciliar.⁷

Per altra banda, no teníem gaires dades sobre l'exploració, rendiment i evolució de les seues propietats urbanes i rústiques (tipus de conreu, volum de producció, elaboració de productes, venda), damunt les quals es fonamentava en bona mesura l'economia de la casa religiosa, del culte de la capella de Sant Agapit i del col·legi.

Tampoc sabíem pràcticament res del seu vessant explícitament evangelitzador, de les seues activitats, tals com: predicacions ordinàries i extraordinàries, confessions, direcció espiritual, exercicis de pietat, associacions, etc. S'ha parlat i escrit molt sobre la innegable poderosa influència dels dominics en la cultura i religiositat illenques, però molt poc o mica del gran pes que sens dubte tengueren durant algunes dècades els jesuïtes en aquest sentit, especialment sobre les famílies principals de Vila i el clergat secular de l'església parroquial.

Els documents esmentats ens ajudaran generosament a aprofundir en el coneixement de la vida quotidiana i del devenir dels jesuïtes a les Pitiüses, des de la seua arribada en 1653 fins a la seua expulsió d'Espanya, promulgada pel rei Carles III l'any 1767. De retruc, constituïran un altre valuós punt de mira sobre la realitat illenca dels segles XVII i XVIII. La naturalesa breu d'aquest article ens obliga a cenyir-nos ara al resum del contingut d'un d'ells.

Libro de la Congregación de la Purísima Concepción

Es tracta d'un llibre, escrit íntegrament en llengua castellana, d'uns dos-cents folis de paper, sense numerar, enquadernats en

pergamí, en prou bon estat de conservació. A les tapes llegim: *Libro de la Congregación de la Purísima Concepción*, i a la primera plana: *Colegio de Yviza. Congregación de la Purísima Concepción desde 1690*.

La part més vistosa i fins i tot artística es troba als folis 2r i 3r, cobrint completament les seues planes:⁸ una pintura en color de la Immaculada Concepció, dona apocalíptica,⁹ voltada d'alguns símbols bíblics o de la lletania lauretana (l'hort tancat, els liris, les roses místiques, el pou, la torre de David, la casa d'or, l'espill de justícia, la palmera de Sion, el cedre del Líban, la porta del Cel, el sol i la lluna); i una bella portada, també il·luminada amb colors i daurats, en forma d'escut ovalat coronat, dins del qual llegim: *Congregación de la Purísima Concepción de Nuestra Señora la Virgen María, fundada en la Compañía de Jesús de Iviça. 1690*. Per desgràcia aquestes tan formoses com inusuals decoracions als documents de la nostra illa no van signades pel seu autor, tal vegada un dels pares o germans de la Companyia.

Al quart full comença, en pulcra cal·ligrafia, la crònica de l'origen de la Congregació, i segueixen les actes, eleccions i relació de les seues activitats durant vint-i-set anys d'existència.

Inserits entre els darrers fulls trobam una llista o *Catálogo de los Congregantes vivos y difuntos* i una cèdula que porta el segell (paper i cera) de la congregació: *Fórmula de las patentes que se dan a los congregantes quando van a ciudades donde ay congregación para que les admitan en ellas*. El dit segell té representats l'anagrama de Maria sota corona reial i sobre mitja lluna; la inscripció de l'orla és il·legible.

El contingut del llibre

Els pares de la Companyia de Jesús donaren notícia als eivissencs de les congregacions que acostumaven a formar a l'ombra de les seues cases d'arreu del món sota el patrocini de la Immaculada Concepció. No debades ells eren grans defensors, en el pla teològic i en el pla devocional, de la tradicional doctrina immaculatista, negada i combatuda pels reformadors protestants i aleshores encara discutida per alguns teòlegs catòlics (recordem que la promulgació del dogma no fou feta fins al pontificat de Pius IX, l'any 1854). El superior de la casa d'Eivissa, el pare Josep Manxarell, convocà per a un dissabte (dia consagrat a la Mare de Déu), el primer dia d'abril de 1690 el més selecte de la societat vilera. Acudiren un total de vint-i-set persones, entre preveres seculars de la parroquial (5) i magnífics senyors (22). El pare Josep Bellido s'encarregà d'explicar-los els tresors d'indulgències i profits espirituals que podien guanyar mitjançant les regles, exercicis de virtut, pràctiques de pietat i freqüència de sagraments de dites congregacions. Després demanà als assistents si els agradaria formar una congregació a Eivissa. La llavor queia en terra trisa, femada i assaonada, perquè la devoció a la Puríssima era antiga i forta a l'illa, comptant aleshores amb confraries ben actives a l'església parroquial de Santa Maria i a les vicaries foranes de Sant Jordi i de la Mare de Déu de Jesús. Unànimement i rotunda li respongueren que sí, per la qual cosa els llegí les fórmules i oració de consagració i ells es refermaren en el seu propòsit: *todas las personas puestas de rodillas delante una imagen de la Purísima Concepción hizieron con todas veras y devoción el sobredicho ofrecimiento, con que quedó erigida y fundada la Congregación...* A continuació es

7. Molts d'aquells llibres tenen escrit a la portada: *Es de la Residencia de Iviza*, o un ex-libris similar. Altres provenen del Convent dels dominics i de les aportacions particulars de bisbes i preveres.

8. Vegeu les il·lustracions.

9. *I es veié un gran prodigi al cel: una dona vestida de sol, amb la lluna sota els peus, i sobre el cap una corona de dotze estrelles* (Ap. 12, 1).

procedí a la votació dels principals càrrecs de govern de la nova associació, amb el següent resultat:

Prefecte: el Doctor Andreu Boix, prevere.

Primer assistent: el Magnífic Francesc Laudes (major).

Segon assistent: el Magnífic Joan Guasc.

Secretari: el Magnífic Vicent Prats de Vintimilla.

L'endemà es tornaren a reunir tots els congregants i se n'hi afegiren quinze de nous, gairebé tots preveres (3) i persones de mà major (8). En aquesta junta s'elegiren els restants oficis, a saber:

Consultors: el Doctor Pere Monar, Bernat Rosselló, preveres, i els magnífics Antoni Vileta i Bartomeu Tur.

Lectors: els Magnífics Doctor Guillem Obrador i Gaspar Nicolau.

Infermers: els Magnífics Lluís Blasco i Bartomeu Castelló.

Dipositari: el Magnífic Onofre Riambau.

Sagristans: el Magnífic Doctor Martín Álvarez i Joan Arabí de Joan.

Porter i almoiners: els Magnífics Francesc Laudes (menor) i Josep Palerm.

Organitzada ja l'estructura, el dia 4 d'abril el Doctor Andreu Boix, en nom de tota la Congregació, escriví i trameté una carta a Roma, al Pare General de la Companyia, Tirso González, en la qual demanava l'agregació a la primària del col·legi romà i la concessió de les seues indulgències, gràcies i privilegis. Sol·licitava també poder incorporar a la nova congregació local els estudiants, en ser massa pocs per fer-ne una a part. L'informava que només en quatre dies ja eren prop de cinquanta els membres, tots *perçonas de las más principales desta isla*.

El dia 9 d'abril s'ajuntaren de la manera acostumada: invocant l'Esperit Sant amb el cant de la seqüència *Veni Sancte Spiritus* i la Mare de Déu amb l'antífona del temps de Pasqua *Regina Coeli*,

afegint a les respectives oracions la de la Puríssima. S'explicaren les regles comunes i particulars i s'acabà amb el cant de la lletania pròpia de les congregacions.

Les reunions, a les quals s'anaren afegint nous membres, se succeïren amb freqüència setmanal durant els mesos d'abril i maig: confessió i comunió general mensuals per lucrar el jubileu, conferències sobre temes evangèlics, morals, etc. al més pur estil jesuític: *de la caridad fraterna de los congregantes entre sí y con sus próximos; de la perseverancia en el servicio de Dios nuestro Señor*, etc.; seguint en molts casos el llibre dels *Exercicis Espirituals* de Sant Ignasi de Loiola, fundador de la Companyia de Jesús.

El període comprès per la resta de l'any 1690 i el 1691 fou especialment dolent. Sense anar més lluny, el gener de 1691 moria amb fama de santedat el seu prefecte, el Doctor Andreu Boix. L'hagué de succeir en el càrrec el Magnífic Joan Guasc. Des del 28 de maig fins al 18 de febrer les malalties, altres esdeveniments polítics i circumstàncies dificultaren el bon funcionament de la congregació. En foren la causa tant els *trabaxos particulares en muchos de los congregantes, de prisiones, arrestos, etc. por no obrar cosas que les parezia contravenian a los privilegios de los naturales de esta isla...* quant el *embarazo y ocupaciones y tibieza del Padre que cuidava de la Congregación por aver de atender al curso de Filosofia...* Tot i això, durant aquest període arribà la carta de Roma en què es concedien els favors demanats i una altra carta del Pare Provincial de Saragossa en què notificava l'agregació. Fins al setembre de 1692 no s'aconseguí tornar a una relativa normalitat. El pare Jacint Bisquert, nou superior de la residència de la Companyia, donà una nova empena a les conferències i altres pràctiques, però no fou fins a l'any 1695 quan s'escometé un ritme

de reunions i activitats que denoten gran vitalitat i prosperitat.

D'especial interès, com a mostra, resulta la detallada crònica de la primera festa pública feta per la Congregació:

Domingo a 11 (de septiembre de 1695) se hizo la fiesta a la Purísima Concepción, como titular de la Congregación. Antisipóse a su propio día, lo uno por ser este ocupado con fiesta especial en la Iglesia mayor, lo otro para con la novedad desta fiesta afervorizar los ánimos asia la devoción deste misterio y estimación de la misma Congregación. El domingo antecedente se hizieron cédulas para que se publicase en la Iglesia mayor y en San Telmo la fiesta y el jubileo general, que confesados y comulgados ganaran todos. El sábado inmediato se publicó a medio día al son de la campana, que se dobló por grande rato, y disparando algunos morteretes. Por la tarde se cantaron completas y la Salve, asistiendo el Señor Prefecto con sus Asistentes y los demás congregantes que concurrieron, a cuyo tiempo y al toque de las Ave-marias se dispararon así mismo morteretes. Por la mañana, despues de confesados los congregantes se juntaron (como es costumbre en días de comunión) en la sala de las esquelas, de donde formando procesión de dos en dos, con luzes en las manos, hizieron su comunión general en la misma forma que se acostumbra en las comuniones de regla. Siguióse después el ofiçio solemne, para el qual avían convidado el Señor Prefecto y uno de los Asistentes al Señor Governador Asesor y Magníficos Jurados, que asistieron a autorizar la fiesta a la parte del Evangelio, como es costumbre. Los señores Prefecto y Asistentes con otros congregantes de los de mayor autoridad se sentaron a la parte de la Epístola, teniendo el Prefecto y Asistentes un bufete con un tapete vistoso sobre el qual avía una imagen de la Purísima con quatro velas sobre quatro bugías de plata; pendía de los pies de la Virgen asia el cuerpo de la iglesia la Bula, Patente que haze fee de las

LA DESAPAREGUDA CASA RESIDÈNCIA I L'ESGLÉSIA DELS JESUÏTES A EIVISSA,

imatges i uns textos que en fan
referència

(revista Eivissa)

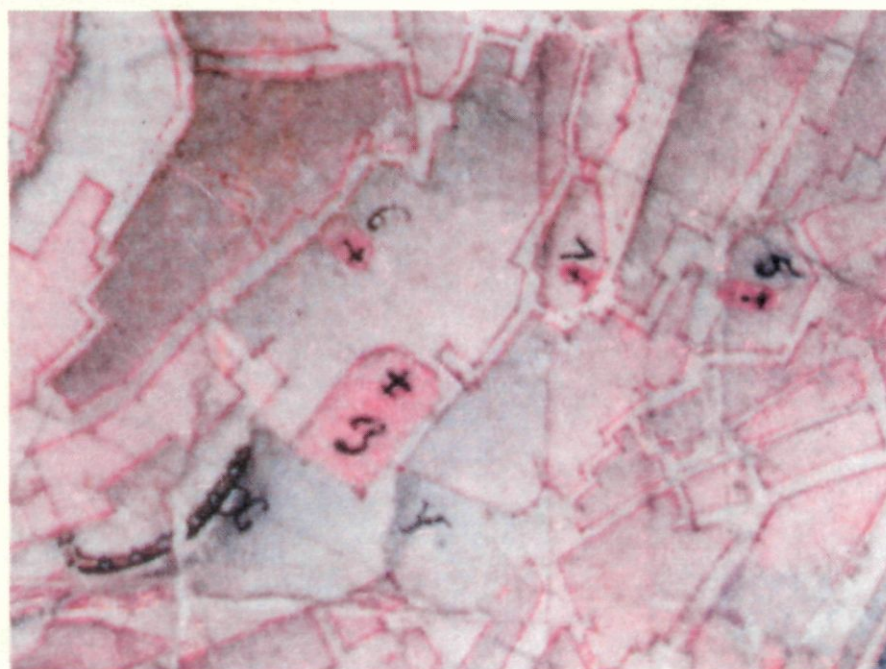
"...de la (església) que tuvieron allí cerca (del convent de les Monges Tancades) los jesuitas, frente a su colegio, hoy convertido en seminario conciliar, no queda rastro, pues abandonada desde la primera expulsión de la Compañía en 1767, se derribó hará medio siglo, sin dejar recuerdo siquiera de sus dimensiones y estructura. Uníala un puente echado sobre la calle con el edificio donde en la segunda mitad del siglo XVII abrieron sus estudios con destino a la juventud del país..."

(Fragment de l'obra de Josep Maria Quadrado i Pau Pífferrer *Islas Baleares*, de la col·lecció "España, sus monumentos y artes, su naturaleza e historia", Barcelona, 1888.)

"Tal es el actual seminario, que fué casa-residencia de los jesuitas. Repetimos que en nuestro concepto tiene hoy la misma forma que entonces tenía, pero reconstruido; de la obra primitiva no debe de quedar más que la fachada principal, pues la del norte ya hemos visto que se derrumbó, tal vez los arcos que hay en los corredores y seguramente algunas paredes de la cocina y de su jardinillo. Sin ver el plano que el gobernador envió al Director general de Temporalidades será difícil dar detalles más precisos."

(Fragment de l'article de Josep Clapés Juan "Los jesuitas en Ibiza. Su iglesia y su casa-residencia", *Los Archivos de Ibiza. Revista histórica mensual*, any II, octubre de 1903, núm. XIX.)

Les imatges són detalls del plànol de l'enginyer Joan Ballester de Zafra titulat *Plano de la plaza de Iviza y sus contornos*, aixecat l'any 1738 i conservat a l'Arxiu Històric Municipal d'Eivissa. A baix podeu veure'n la porció augmentada en què apareix la planta de l'església dels jesuïtes, assenyalada amb una creu i el número 3; a l'esquerra hi té unes obres de defensa (x), a dalt la capella de l'Esperança, a la dreta, dalt, l'antiga capella de la Verònica i prop d'ella l'església de l'Hospitalet. La lletra Y, al cap de l'actual Seminari, assenyalava la "plaza de la Companyia".

Dues imatges del carrer de Joan Roman, nom actual de la via en la qual els jesuïtes tengueren la seua casa residència i la seua església. Després de l'expulsió de l'orde, el seminari conciliar n'ocupa les cel·les i altres estances, mentre que l'església de la Companyia, posada sota l'advocació de Sant Agapit en honor del mecenes Agapit Llobet, anà decaient fins a ser totalment derribada.
(Fotos: revista Eivissa.)

gracias y privilegios de la Congregación, con dos colonias pendientes; en el altar se puso debaxo dosel una imagen de bulto de la Purísima a cuyos dos lados se puso el adorno de luzes y flores de que era capaz el altar. En cada una de las pilastras de la iglesia, como también en el presbiterio y en el cancel, se pusieron algunos geroglíficos y décimas concernientes a la fiesta. Cantó la misa el Reverendo Padre Joseph Vellido, Superior desta Residencia y Padre de la Congregación, con asistencia de dos Ecclesiásticos congregantes y del Reverendo Padre Basilio Balançat, que assistía con capa pluvial. Predicó con particular agu-

deza y especial gracia el Reverendo Padre Pedro Maura y finalmente, aviéndose cantado algunos villancicos compuestos directamente al asumpto de la fiesta, acabada ésta, acompañaron los señores Prefecto, Asistentes y algunos congregantes al Magistrado asta la calle, como lo hizieron al entrar asta sus asientos, disparándose los morteretes al entrar y salir del Magistrado, a la Gloria del Evangelio, al alçar a Dios y quando entraron los congregantes a la comunión.

Una festa barroca al més pur estil espanyol: campanes, focs d'artifici, completes, processó, presència d'autoritats, tramoia de dossers

i tapissos, decoració (llums, flors, jeroglífics i poesies), missa cantada amb predicació extraordinària, música d'orgue, instruments i *villancicos*; continuada altres anys el tercer dia de Pentecosta amb idèntica pompa i solemnitat, fins al 1717, que sapiguem. Aquest tipus de celebracions i de més grosses se succeïen sovent durant tot l'any a Vila, pagades ara per la Comunitat de Preveres, ara per la Universitat, ara per una de tantes confraries, ara per un particular... Dos exemples, per tenir una idea de tan espès com estava el calendari. En 1696 el Prefecte de la Congregació proposà fer una festa per

Carnestoltes en desagravio de las muchas ofensas que se suelen hazer a su Divina Magestad en esos días... Com els tres dies estaven preocupados con diferentes fiestas en diferentes iglesias desta Real Fuerza, determinaren realitzar-la la dominica de sexagèsima amb comunió general, missa cantada i sermó. En 1697, *por quanto en las dominicas de mayo ay diferentes accidentes por aver fiestas diferentes*, es fixà la festa de la Congregació el tercer día de Pasqua del Espíritu Santo... por ser día desocupado.

La música i l'oratória a Eivissa al segle XVII: aportació dels jesuïtes

Ens permetem destacar, obrint un parèntesi, la importància concedida en aquell temps a la música, vocal i instrumental, a la litúrgia. Ja haviem donat notícia de la interpretació de polifonia a Eivissa almenys des del segle XVI, àdhuc amb la participació de ministrils, sonadors de xeremies. Trobam ara per primera vegada proves clares de la composició de peces per part de músics locals: *aviéndose cantado algunos villancicos compuestos directamente al asumpto de la fiesta...* Segurament en seria l'autor l'eivissenc Antoni Fiol Armadams, mestre de capella de l'església major, o el jove llicenciat català Pau Anglès, membre de la Congregació, el qual arribaria a ser organista i mestre de capella en 1702. Vegem dos testimonis més de festes posteriors: *hubo completas solemnes y una letanía de la Virgen con música y órgano* (1696); *Hízose la fiesta con la solemnidad que las demás, singularizándose en esta ser la misa con música y canto de órgano, con algunos villancicos más que las otras vezes* (1696).

Per altra banda, com sospitavem, els jesuïtes també feren ús regular de la música polifònica a la seua església de Sant Agapit.

Al llibre de Recibo figura el pagament de músics des de 1663 fins a 1669 per la seua interpretació a festes mensuals (quart diumenge de cada mes), Santa Anna, Nadal, jubileu de Carnestoltes i, sobretot, per l'execució del salm penitencial *Miserere* cada divendres de quaresma. Aquestes despeses eren generalment sufragades íntegrament per magnífiques senyores de les famílies més riques.

Un altre aspecte a ressaltar és el del gran valor donat acadèmicament i social a l'art de l'oratória sagrada. Si a la crònica de dalt se'n diu del reverend Pere Maura que *predicó con particular agudeza y especial gracia*, el secretari no deixa endarrere el Doctor Guillem Obrador el 2 de juny de 1700, quan redactà la següent nota sobre la festa: *hubo extraordinario concurso por la novedad del orador que se mereció por sus grandes gracia y propiedad en el decir el aplauso de todos*. És revelador que un tant per cent molt considerable dels llibres de la biblioteca del col·legi estàs constituït per manuals de predicació i col·leccions de sermons, tant impreses com manuscrites.

Evolució i ocàs de la congregació

La devoció a la Puríssima seguí augmentant i amb ella el pes religiós i social de la congregació. Continuaren les incorporacions de nous membres, pertanyents tant a la mà major com a la mà mitjana. També es verificaren moltes donacions: el 10 de juny de 1696 es disposava ja de certs diners i *alaxas*, per la qual cosa es tractà de fer una capella en el descobert que ay al lado del paso de las tribunas..., vora o dins l'església de Sant Agapit.¹⁰ Per a aquest efecte havia arribat permís i llicència del Pare Provincial. Ignoram si el projecte i pressupost encarregats arribaren a executar-se.

De fet, a partir de l'any 1700 es detecta una certa decadència, si no més al llibre: curt nombre d'ingressos de nous membres, poc rigor dels secretaris a l'hora d'anotar les juntes mensuals, els quals es limiten a consignar les eleccions de càrrecs i a descriure breument les solemnitats anuals, etc.

Tot i això, la congregació seguí endavant amb les seues conferències, exercicis i festes. En 1713 el cirurgià Bernat Mas regalava una imatge de la Immaculada de massoneria, perquè servís permanentment en les seues funcions.

L'ús del llibre acaba de fred en sec l'any 1717, i queda prou espai en blanc per haver-se pogut continuar uns quants anys més. La darrera elecció consignada data del 30 de març amb aquest resultat:

Prefecte: Josep Gelabert, prevere, Paborde i Vicari General.

Primer assistent: Bernat Mas, cirurgià.

Segon assistent: mestre Rafel Pineda.

La dissolució de facto de la Congregació de la Puríssima coincideix amb –i no pot ser aliena a aquest fet– un període de gran depressió en tots els àmbits de la realitat pitjusa, la crisi provocada en bona mesura pels efectes de la Guerra de Successió i que perdurà durant pràcticament tot el segle XVIII. L'autoritat reial, entengueu el governador, no devia veure amb bons ulls les freqüents reunions, ni que fossin piadoses, de gents influents sospitoses de desafecció al nou règim centralista borbònic. La commoció produïda a principi de 1717 per les detencions de diferents persones, seglars i religioses, sota l'acusació de conspirar contra el rei i voler entregar l'illa a l'Arxiduc Carles d'Àustria, bé podria haver afavorit o precipitat el final de la història de la nostra devota associació. ■

10. Segons Macabich, l'església constaba de altar mayor, ocho capillas, coro alto, tribunas y sacristía (Historia de Ibiza / III, p. 349).